

POSLEDNÍ „VŮDCOVSKÁ ŠKOLA“ NACISTICKÉ DIKTATURY Tzv. Nacionálně politický výchovný ústav Čechy (*Nationalpolitische Erziehungsanstalt Böhmen*) v Kutné Hoře, 1943–1945¹

MICHAL ŠIMŮNEK

THE LAST “FÜHRERSCHULE” OF THE NAZI REGIME. SO CALLED NATIONAL POLITICAL EDUCATIONAL INSTITUTE BOHEMIA (*NATIONALPOLITISCHE ERZIEHUNGSANSTALT BÖHMEN*) IN KUTNÁ HORA, 1943–1945

The NPEA institutes became an important instrument of Nazi ideological indoctrination at the level of high schools. After 1938 several institutes were established in the newly annexed or occupied territories of Europe. This was also the case of Bohemia and Moravia, or the Reich District of Sudetenland and the Protectorate of Bohemia and Moravia. The paper offers an overview of the plans of relevant Nazi decision makers on creating the new NPEA institutes both in the Sudetenland and the Protectorate. The main part of the paper deals with the last NPEA institute of the whole Third Reich that existed one year (1944–45) in the Central Bohemian city of Kutná Hora (Kuttenberg). It is based mostly on original German sources.

Key words: NPEA Institute Bohemia – German Occupation – Bohemia and Moravia – World War II – Education Policy – Germanization Strategies

V souladu se svými základními ideologickými východisky usiloval německý nacistický režim o získání neomezeného vlivu na vzdělávací a výchovný systém.² Postupnými perso-

¹ Tato studie vznikla v rámci výzkumného záměru AVOZ80630520.

² Hans-Jochen GAMM, *Führung und Verführung. Pädagogik im Nationalsozialismus*, München 1964, s. 11, 13. Srov. Hans-Georg ASSEL, *Die Perversion der politischen Pädagogik im NS*, München 1969; Karl Christoph LINGELBACH, *Erziehung und Erziehungstheorien im nationalsozialistischen Deutschland. Ursprünge und Wandlungen der 1933–1945 in Deutschland vorherrschenden erziehungstheoretischen Strömungen; ihre politischen Funktionen und ihr Verhältnis zur außerschulischen Erziehungspraxis des „Dritten Reiches“*, Weinheim–Berlin–Basel 1970; Elke NYSSSEN, *Schule im Nationalsozialismus*, Heidelberg 1979; Harald SCHOLTZ, *Erziehung und Unterricht unterm Hakenkreuz*, Göttingen 1985; Heinz-Elmar TENORTH, *Deutsche Erziehungswissenschaft 1930 bis 1945. Aspekte ihres Strukturwandels*, Zeitschrift für Pädagogik 32, 1986, s. 299–321; Marianne DOERFER, *Der Griff des NS-Regimes nach Elite-Schulen. Stätten klassischer Bildungstradition zwischen Anpassung und Widerstand*, Vierteljahrsheft für Zeitgeschichte 37, 1989, s. 401–455; Ulrich HERRMANN (Hg.), *„Die Formung des Volksgenossen“*. *Der Erziehungsstaat des Dritten Reiches* (= Geschichte des Erziehungs- und Bildungswesens in Deutschland, sv. 6), Weinheim–Basel 1985; Wolfgang KEIM, *Das nationalsozialistische Erziehungswesen im Spiegel neuerer Untersuchungen. Ein Literaturbericht*, Zeitschrift für Pädagogik 34, 1988, s. 109–130; Ulrich HERRMANN – Jürgen OELKERS (Hgg.), *Pädagogik und Nationalsozialismus*, Weinheim–Basel 1989; Karl Christoph LINGELBACH, *„Erziehung“ unter NS-Herrschaft – methodische Probleme ihrer Erfassung und Reflexion*, in: Wolfgang Keim (Hg.), *Pädagogen und Pädagogik im Nationalsozialismus. Ein unerledigtes Problem der Erziehungswissenschaft*, Frankfurt/Main 1991, s. 47–63; Wolfgang KEIM, *Erziehung unter der Nazi-Diktatur. Antidemokratische Potentiale, Machtantritt und Machtdurchsetzung (I.)*, Darmstadt 1995; Týž, *Erziehung unter der Nazi Diktatur. Kriegsvorbereitung, Krieg und Holocaust (II.)*, Darmstadt 1995.

nálními čistkami, ideologizací a centralizací došlo k vytváření velmi specifické „nacistické pedagogiky“, respektive „totální výchovy“, jejímž jedním z hlavních úkolů bylo průběžné podchycení a kontrola výchovného i vzdělávacího (základního, středoškolského, vysokoškolského) systému podle ideologicko-politických hledisek.³ Přitom je třeba připomenout, že se během nacistické nadvlády vlastně nikdy nepodařilo vytvořit jednotný a ucelený výchovně-vzdělávací systém, popř. že snahy a tendence, které k němu směřovaly, zůstaly v důsledku vojenské porážky buď úplně nere realizované či pouze v provizorní nebo fragmentární podobě.⁴ To však nic nemění na důležitosti, kterou je třeba této problematice v souvislosti s historickým zpracováním období nacistické diktatury věnovat, jakkoli obtížné je vystihnout ji zavedenými pedagogickými kategoriemi.⁵

Nacistický *coup de état* z ledna 1933 se velmi záhy projevil zejména v úsilí o vybudování paralelních školských struktur NSDAP.⁶ Soustředíme-li se na institucionální oblast všeobecného středoškolského vzdělání,⁷ pak se staly zcela novými komponenty především tzv. Nacionálně politické výchovné ústavy (*Nationalpolitische Erziehungsanstalten*; NPEA či někdy také Napoli⁸), tzv. Školy Adolfa Hitlera⁹ (*Adolf-Hitler-Schulen*; AHS) a později pouze částečně také tzv. Německé domovské školy¹⁰ (*Deutsche Heimschulen*; DH).

NPEA lze charakterizovat jako všeobecné vyšší a pokračovací osmitřídíni školy internátního typu zakončené maturitou, které byly zřízeny NSDAP nebo jedním z jejich článků (např. SA, SS) a podléhaly jejich kontrole; původně se jednalo pouze o chlapecké, později přibýly i dívčí.¹¹ U jejich absolventů se předpokládalo další vysokoškolské studium, nebo služba v armádě, SS, Waffen SS atd., primárně ovšem nikoli ve strukturách NSDAP; volba

³ H.-J. GAMM, *Führung*, s. 30. Dále srov. Uwe STANDFUCHS, *Grundzüge der Erziehung und Schulpolitik im Nationalsozialismus*, in: „Es war eine Welt von Befehl und Gehorsam“. Nationalsozialistische Elitebildung und die Adolf-Hitler-Schule Sachsen in Pirna-Sonnenstein (1941 bis 1945) (= Sonnenstein 7, 2008), Pirna 2008, s. 7–16; Gisela MILLER-KIPP, *Elitebildung in den Elite-Schulen des „Dritten Reiches“*. *Praxis und Systemfunktion*, *ibid.*, s. 17–37.

⁴ H.-J. GAMM, *Führung*, s. 15.

⁵ *Ibid.*, s. 9.

⁶ *Ibid.*, s. 384 (schéma).

⁷ NSDAP ingerovala rovněž do odborného vzdělávání např. prostřednictvím tzv. rolnických škol (*Bauernschulen*).

⁸ Pro ústavu NPEA se obecně ujal označení Napola/NAPOLA, i když takto byly původně nazvány jen dvoutýdenní nacionálně politické školící tábory, které se týkaly výhradně maturitního ročníku 1934. Od března 1938 bylo jediným povoleným oficiálním zkratkovým označením NPEA.

⁹ AHS byly všeobecné střední školy internátního typu. NSDAP byly zřizovány od roku 1937 a byly zamýšleny jako předstupeň pro další politicky vzdělávací instance. Mezi ně patřily tzv. školici (řádové) hrady (*Schulungs-Ordensburgen*) NSDAP Vogelsang, Sonthofen, Krössinsee či tzv. Říšská škola NSDAP Feldafing (*Reichschule der NSDAP Feldafing*). Projekt A. Rosenberga tzv. Vysoké školy NSDAP (*Hohe Schule der NSDAP*) v Berlíně nebyl nikdy realizován. Žáci AHS mohli navrhnut příslušní straničtí funkcionáři, jejich výběr probíhal obdobně jako v případě NPEA. Studium na AHS trvalo pět let a nebylo zakončeno maturitou, ale pouze zvláštním diplomem; mohli do nich nastoupit žáci ve věku 12 až 13 let. Organizačně spadaly pod Říšské vedení studentstva (*Reichsjugendführung*; RJF, B. v. Schirach) a DAF (R. Ley). Pro každou župu měla být zřízena samostatná AHS. Srov. Barbara FELLER – Wolfgang FELLER, *Die Adolf-Hitler-Schulen. Pädagogische Provinz versus ideologische Zuchtanstalt*, Weinheim–München 2001.

¹⁰ DH byly jak internátní, tak běžné střední školy, jejichž hlavním účelem bylo zajistit výchovu dětí z rodin bojujících či zemělých vojáků, dělníků pracujících v zahraničí či z repatriantských a v některých případech také zemědělských a dělnických rodin. Vedením DH bylo pověřeno Heißmeyerovo služební místo; výuka probíhala podle normálních osnov.

¹¹ H.-J. GAMM, *Führung*, s. 38–40. Dívčí ústavy NPEA byly zřízeny v Hubertendorf-Türnitz, Achern a Colmar-Berg (Alsasko-Lotrinsko, dnes území Francie). Srov. Stefanie JODDA-FLINTROP, „*Wir sollten intelligente Mütter werden*“. *Nationalpolitische Erziehungsanstalten für Mädchen*, Norderstedt 2010.

dalšího povolání záležela na rozhodnutí daného absolventa.¹² První byly zřízeny bezprostředně po nacistickém převzetí moci, na výročí Hitlerových narozenin 20. dubna 1933, *de facto* jako lokální experiment v Prusku přeměnou vybraných vojenských kadetních škol (*Stabil*).¹³ Paralelní snahy vycházely rovněž od SA (Ernst Röhm) v Bavorsku.¹⁴ Podle původních představ se mělo jednat o politicky jednoznačně určená tzv. společná výchovná místa (*Gemeinschaftserziehungstätten*). Hlavními inspiračními zdroji byly, kromě již zmíněných tradičních pruských kadetních škol (kde ovšem chybělo politické vzdělávání),¹⁵ britské *public schools*.¹⁶ Zřejmě byly rovněž jisté vlivy reformě pedagogických snah mezi-válečného období (např. umístění mimo velkoměstskou zástavbu) či modelu tzv. pracovní školy Georga Kerschensteinera (spojení duchovního výkonu s manuální prací a socializace prostřednictvím manuální práce).¹⁷

V souladu s obecně vyznávaným vůdcovským principem bylo hlavním cílem především uzpůsobení výchovy za účelem vytvoření vůdcovských kádrů, a to při velmi specifickém výběru žáků: „*Úkolem Nacionálněpolitických ústavů je učinit a zajistit z německých mladíků výběr tak, aby se z nich později vytvořila jak spolehlivá (politicky a světonázorově – pozn. aut.), tak i odborně obzvláště osvědčená vůdcovská vrstva (Führerschaft)*.“¹⁸ Právě proto se dobově hovořilo buď o tzv. vůdcovských školách (*Führerschulen*) nebo poněkud obecněji o tzv. výběrových školách (*Ausleseschulen*). Označení těchto ústavů za tzv. elitní školy (*Eliteschulen*) je v podstatě až poválečné a do značné míry problematické. Zůstává základní otázkou, zda institucionální výběr za účelem vytvoření „elity“ již znamená její existenci či zda je možno takto sestavené skupině osob přisuzovat její status. A to navíc v případě, kdy za jednu z hlavních obsahových náplní bylo určeno především politické či politicky uzpůsobené vzdělání, v němž mohl žák jen stěží vyniknout, jak tomu mohlo být například ve znalostech matematiky, fyziky či dalších oborů, tedy podle zavedených a objektivně zjištělných měřítek.¹⁹ V této souvislosti není bez významu, že NPEA představovaly značně heterogenní soubor škol, pro který nebyly přesně stanoveny jednotné stanovy. Daleko spíše se snad může hovořit o „povědomí elity“ jak u přímých aktérů, tak u dobové veřejnosti, které bylo vytvářeno zejména politickými (ovlivňování, donucování, manipulace) a propagandistickými prostředky.²⁰ Působila samozřejmě také inscenace moci vizualizovaná především v uniformách Hitlerovy mládeže (*Hitlerjugend*; HJ),²¹ prostoru

¹² Dobově např. August HEIßMEYER, *Die Nationalpolitischen Erziehungsanstalten*, Berlin 1939, s. 2, nebo Otto CALLIEBE, *Die Nationalpolitischen Erziehungsanstalten*, in: Rudolf Benze, *Deutsche Schulerziehung* (= Jahrbuch des Deutschen Zentralinstituts für Erziehung und Unterricht 1940), Berlin 1940, s. 248–254. Srov. H. SCHOLTZ, *Erziehung*, s. 60.

¹³ Jednalo se o někdejší pruské kadetní školy Plön, Potsdam, Köslin. Srov. H. SCHOLTZ, *Erziehung*, s. 42 a K. SCHMITZ, *Militärische Jugendziehung*, s. 278–282.

¹⁴ K. SCHMITZ, *Militärische Jugendziehung*, s. 282–284.

¹⁵ A. HEIßMEYER, *Die Nationalpolitischen Erziehungsanstalten*, 1939, s. 4. Srov. H. UEBERHORST, *Elite*, s. 38.

¹⁶ A. HEIßMEYER, *Die Nationalpolitischen Erziehungsanstalten*, s. 2.

¹⁷ Srov. H. UEBERHORST, *Elite*, s. 42–44.

¹⁸ Národní archiv (dále jen NA) Praha, f. ŘVS (Říšské vedení studentstva), k. 3, oběžník SS-Hauptamt – A. Heißmeyera, 16. 6. 1943.

¹⁹ Srovnávací výzkum o poválečném uplatnění absolventů NPEA neexistuje. Otázkou však je, zda je vzhledem k torzovitosti materiálů NPEA vůbec proveditelný.

²⁰ G. MILLER-KIPP, *Elitebildung*, s. 30.

²¹ Žáci NPEA měli za povinnost nosit uniformy, jejichž slavnostní a pracovní varianty byly odvozeny od uniform SA, respektive HJ (14 až 18 let) a *Jungvolks* (10 až 14 let). Označením příslušnosti ke konkrétní škole byla trojúhelníková nášivka (např. NPEA Naumburg) nacházející se na levém rameni, od 16 let byla součástí slavnostní uniformy i dýka, která zůstávala osobním majetkem žáka. I když ústavy NPEA představovaly

(umístění v zámcích či kláštorech atd.) a slavnostech, ale rovněž výjimečnost v možnosti provozovat mimořádné množství sportovních disciplín (plachtění, šermování, jezdeckví, motosport, tenis, lyžování atd.). Bez významu nebyly ani zvýšené příděly potravin, které žáky NPEA v období válečného nedostatku jednoznačně odlišovaly od jejich vrstevníků.

Dobové chápání „elity“ se tak vlastně vztahovalo především k několikastupňovému výběru adeptů. Ten probíhal před zvláštními komisemi složenými z učitelských kádřů NPEA, respektive příslušníků tzv. Hlavního rasového a osidlovacího úřadu (*Rassen- und Siedlungshauptamt SS*; RuSHA), a to zpravidla několik dní.²² Lze ho rozdělit na část biologicko-fyzickou, psychicko-emocionální a popř. obecně intelektuální. Zejména první části se přikládal mimořádný význam. Podle zavedených procedur rasové a dědičné biologické selekce u SS museli i adepti NPEA projít antropometrickými měřeními, dokázat „árijský“ původ či nezatíženost „dědičného zdraví“; na tuto část byl kladen obzvláštní důraz až do konce války.²³ Vedle sportovního výkonu se prověřovalo rovněž politické zázemí v rodinách atd.

Na rozdíl od tradičních německých víceletých gymnázií došlo v případě NPEA k zásadní proměně vzdělávacího curricula. Takzvaná *Deutschkunde* obsahovala dějepis,²⁴ německý jazyk a vlastivědu/zeměpis; zavedena byla politická výchova, výuka náboženství nepřipadala v úvahu. Dále se vyučovaly cizí jazyky, zejm. angličtina a částečně také latina. Důraz byl nicméně kladen zejména na matematiku²⁵ a přírodovědné obory jako fyziku a biologii (včetně všech rasově-hygienických a rasově-biologických, antisemitisticky vyhocených komponentů s důrazem na nauku o dědičnosti).²⁶ Novum představovalo zavedení v podstatě předvojenské výchovy (střelba, házení granátem, účast na pochodových cvičeních, řešení taktických úkolů atd.), důraz na sport a tělesná cvičení (*Leibeskunde*) a povinné nasazení při zemědělských pracích. V některých případech byla do výuky zařazena i hudební výchova a tanec.

Obecně lze konstatovat, že humanistický ideál vzdělanosti liberální éry či hodnoty zprostředkovávané církevními školami platily za „překonané“ a NPEA se od nich cíleně distancovaly. Zdůrazňovalo se nikoli všestranné rozvíjení duševních schopností a vysoké ocenění originálních řešení vedoucích například k další akademické kariéře, nýbrž vyzdvihovala se tvrdost, zpravidla s odkazem na biologizující paralely o přežití nejsilnějších, či historické

v rámci HJ zvláštní tzv. rody (*Stämme*), neměly s ní, až na angažování žáků v jejich domovských organizacích, příliš společného. Srov. G. MILLER-KIPP, *Elitebildung*, s. 33–34, Michael H. KATER, *Hitlerjugend und Schule im Dritten Reich*, *Historische Zeitschrift* 228, 1979, s. 572–623; obrazově *Německé insignie. Úplný průvodce německými nacistickými insigniemi z období Třetí říše*, Praha 2003, s. 104–106.

²² Srov. Wolfgang BENZ et al., *Enzyklopädie des Nationalsozialismus*, München 2001, s. 597–599, zde s. 598.

²³ NA Praha, f. AMV-ÚRP 114 (Úřad říšského protektora) dod. II, k. 58, přednáška před kmenovými vychovateli NPEA týkající se kritérií selekce adeptů NPEA a jejich relevantnosti, 7. 8. 1944.

²⁴ Srov. Horst GIES, *Geschichtsunterricht unter Diktatur Hitlers*, Köln 1992.

²⁵ K náplni srov. Adolf DORNER, *Mathematik im Dienste der nationalpolitischen Erziehung mit Anwendungsbeispielen aus Volkswissenschaft, Geländekunde und Naturwissenschaft. Ein Handbuch für die Lehrer*, Frankfurt/Main 1935. Srov. také Kurt-Ingo FLESSAU, *Schule der Diktatur. Lehrpläne und Schulbücher des Nationalsozialismus*, München 1977.

²⁶ Pro rasistickou indoktrinaci srov. např. H.-J. GAMM, *Führung*, s. 16; Hans-Christian HARTEN, *Rasse und Erziehung. Zur pädagogischen Psychologie und Soziologie des Nationalsozialismus*, *Zeitschrift für Pädagogik* 39, 1993, s. 111–134; W. KEIM, *Erziehung* II, s. 93–120 nebo Boris BÖHM, „Rassenhygiene“ und „Auslese“. *Die Nutzung der ehemaligen Landesanstalt Sonnenstein als Ort der NS-„Euthanasie“ und der Erziehung einer neuen NS-Elite in den Kriegsjahren*, in: „Es war eine Welt von Befehl und Gehorsam.“ Nationalsozialistische Elitebildung und die Adolf-Hitler-Schule Sachsen in Pirna-Sonnenstein (1941 bis 1945) (= Sonnenstein 7, 2008), Pirna 2008, s. 89–106, zde s. 97–106.

vzory starogermánských bojovníků, vytrvalost a ukázněnost; individualismus a osobní zodpovědnost měla být podřízena subordinaci podle vojenského vzoru a vůli kolektivu.²⁷ V období dominantního vlivu SS, datujícího se zhruba od roku 1936, se pak objevil rovněž důraz na tzv. vůdcovský sbor (*Führerkorps*); sami žáci měli již během studia působit jako vůdci svých mladších spolužáků atd.²⁸ Za neméně důležitý lze považovat i aspekt sociálně-ekonomický. NPEA byly státními bezplatnými školami, na které se mohli (alespoň oficiálně) přihlásit adepti bez ohledu na rodinný původ a sociální status, vymezovaly se do značné míry proti stavovským školám předchozího období. Došlo ke zrušení rozdělení na třídy, byly zavedeny tzv. čtyři (*Züge*), žáci se oficiálně nazývali mladíci (*Jungmannen*, singular *Jungmann*) a učitelé vychovatelé (*Erzieher*). Ti se zpravidla rekrutovali z řad středoškolských učitelů, nastupujících studijních asessorů, či vojenských kádru; velmi často se jednalo o příslušníky *völkisch* orientovaných mládežnických organizací, jako např. *Wandervogel* starší generace atd. Byli státními zaměstnanci, rovněž uniformovaní a jednalo se zpravidla o poddůstojníky či důstojníky v záloze. Během války byla zvýšená snaha o jejich členství v SS a hodnostní sjednocení s SS.²⁹ Vzhledem k relativně rychlé expanzi NPEA postupně vzrůstal i počet vychovatelů; běžná byla jejich rotace mezi jednotlivými ústavami. Nakolik se jednalo o odborně erudované kádry, zůstává otevřenou otázkou. V důsledku častějších odvodů byl zhruba od roku 1942 stále patrnější jejich nedostatek.

Organizačně byly první tři NPEA zřízeny z iniciativy nacistického ministra školství Bernharda Rusta (1883–1945) a považovány za pokusné instituce *per se*.³⁰ Zhruba do roku 1936 charakterizovala záležitosti NPEA vícečetnost rozhodování, kdy školské záležitosti byly ovlivňovány rozhodnutími nejen příslušných státních orgánů, zejm. nově zřízeného Říšského ministerstva vědy a vzdělání lidu (*Reichsministerium für Wissenschaft und Volksbildung*; REM³¹), ale také jednotlivými instancemi NSDAP, respektive HJ a v neposlední řadě SS. Roku 1936 došlo ke zřízení Inspekce zemské správy NPEA v Prusku (*Inspektion der Landesverwaltung der Nationalpolitischen Anstalten in Preußen*), zohledňující zemské uspořádání. Jejím vedoucím se stal exponent Himmlerových SS a šéf tzv. Hlavního úřadu SS (*Hauptamt SS*), *SS-Obergruppenführer* August Heißmeyer (1897–1979).³² Tím

²⁷ Srov. Thomas KÜHNE, *Kameradschaft. Die Soldaten des nationalsozialistischen Krieges und das 20. Jahrhundert*, Göttingen 2006.

²⁸ Např. A. HEIßMEYER, *Die Nationalpolitischen Erziehungsanstalten*, s. 2.

²⁹ Tak např. hodnosti SS-Hauptscharführera měla odpovídat hodnost NPEA-Hauptscharführera. Srov. Ch. SCHNEIDER – C. STILLKE – B. LEINWEBER, *Das Erbe*, s. 45.

³⁰ K. SCHMITZ, *Militärische Jugendziehung*, s. 253.

³¹ Srov. Horst DIERE, *Das Reichsministerium für Wissenschaft, Erziehung und Volksbildung – Zur Entstehung, Struktur und Rolle der zentralen schulpolitischen Institution im faschistischen Deutschland*, *Jahrbuch für Erziehungs- und Schulgeschichte* 22, 1982, s. 107–120; Renate FRICKE-FINKELNBURG (Hg.), *Nationalsozialismus und Schule. Amtliche Erlasse und Richtlinien 1933–1945*, Opladen 1989; Ulf PETERSEN, *Bernhard Rust. Ein nationalsozialistischer Bildungspolitiker vor dem Hintergrund seiner Zeit*, Braunschweig 1994 a Phillip WEGEHAUPT, *Bernhard Rust*, in: Wolfgang Benz (Hg.), *Handbuch des Antisemitismus. Judenfeindschaft in Geschichte und Gegenwart*, sv. 2/2, Berlin 2009, s. 706–707.

³² *August Heißmeyer* se narodil 11. 1. 1897 v Gellersenu, po skončení obecné školy se stal kadetem. Během první světové války získal celou řadu vyznamenání včetně Železného kříže. Po válce složil maturitu (1920), krátce neúspěšně studoval práva a poté se živil jako učitel v autoškole. Do NSDAP vstoupil již roku 1925 (čl. č. 21 573), nejprve působil v SA a od roku 1930 v SS (čl. číslo 4370). Zabýval se především organizační výstavbou Hlavního úřadu (*Hauptamt*), jehož se stal roku 1935 šéfem; od roku 1933 byl rovněž poslancem Říšského sněmu (*Reichstag*). O rok později byl jmenován Obergruppenführerem a zároveň šéfem Inspekce NPEA. Roku 1939 se stal vedoucím vrchního úseku SS Východ a o rok později Vyším vedoucím SS a policie pro oblast Berlína a Braniborska. Od listopadu 1939 do července 1940 provizorně vedl generální inspekci

začalo postupné převádění ústavů pod SS. V listopadu 1938, tedy krátce po připojení českých pohraničních území, byla zřízena Inspekce NPEA (*Inspektion der NPEA*) se statutem ústředního říšského úřadu (*Reichsbehörde*). Tento sjednocovací proces zakončil výnos REM z 1. dubna 1941, v němž byly všechny NPEA vyhlášeny říšskou záležitostí. Inspekce NPEA se později sloučila s tzv. Služebním místem Heißmeyer (*Dienststelle Heißmeyer*), které zůstalo určující instancí až do konce války; jeho úkolem bylo „zaopatřovat NPEA a zasazovat se o jejich nový rozvoj a další výstavbu“.³³ Tím se záležitosti NPEA mj. také stále úžeji propojovaly s často partikulárními zájmy SS v daných oblastech.³⁴

Až do konce války vznikala postupně nejen v Německu, ale i okupovaných zemích Evropy (Polsko, Čechy a Morava, Nizozemí, Belgie) síť 46 ústavů³⁵ s více jak 6000 žáky.³⁶ Na území Čech a Moravy byly v letech 1939–1945 postupně zřízeny tři NPEA: 1. 1939 NPEA Sudety (*NPEA Sudetenland*) se sídlem na zámku v Ploskovicích (Ploschkowitz) u Litoměřic na území říšské župy Sudety v severních Čechách, 2. 1942 její pobočka na zabařeném zámku v Roudnici na Labem (Raudnitz an der Elbe) na území protektorátu a 3. 1944 NPEA Čechy (*NPEA Böhmen*) sídlící v Kutné Hoře (Kuttenberg) a Roudnici nad Labem ve středních Čechách (do té doby pobočka Ploskovic), která zahrnovala protektorát; NPEA Morava (*NPEA Mähren*) se měla nacházet v Brně (Brünn), ale nebyla nikdy realizována.

Jelikož v dosavadních zpracováních nebyla problematika NPEA a s ní související mocenské zásahy na území protektorátu akcentovány,³⁷ je hlavní pozornost tohoto příspěvku sou-

zesilených SS *Totenkopf* standart, pod které mj. spadala ostraha nacistických koncentračních táborů. V listopadu 1944 byl jmenován generálem *Waffen SS* a v dubnu 1945 velel jednotkám složeným z příslušníků HJ a Volkssturmu bránících letiště v Berlíně-Spandau. Po skončení války se tři roky ukrýval pod falešným jménem (Heinrich Stuckebrook) jako zemědělský dělník v okolí Tübingen, kde byl na konci února 1948 zatčen francouzskými úřady. Strávil 18 měsíců ve vězení a následně byl odsouzen ke třem letům vězení. Poté se usadil ve Schwäbisch Hall a pracoval mj. jako zaměstnanec plnicího provozu západoněmecké pobočky firmy Coca-Cola v Reutlingenu. Byl několikrát ženatý, od roku 1940 s prominentní tzv. říšskou vedoucí žen (*Reichsfrauenführerin*) Gertrudou Scholtz-Klink (1902–1999); měl šest dětí. Srov. Hermann WEISS (Hg.), *Biographisches Lexikon zum Dritten Reich* (I.), Frankfurt/Main 2002, s. 195–196.

³³ *Organisationsbuch der NSDAP*, München 1943, s. 421.

³⁴ Např. pro situaci v Sasku srov. Hanka BLESSE, *Rudolf-Schröter-Schule in Dresden-Klotzsche*, in: „Es war eine Welt von Befehl und Gehorsam.“ Nationalsozialistische Elitebildung und die Adolf-Hitler-Schule Sachsen in Pirna-Sonnenstein (1941 bis 1945) (= Sonnenstein 7, 2008), Pirna 2008, s. 114.

³⁵ NA Praha, f. AMV-NSM 110 (Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu), k. 46, sig. 110-4/527, Heißmeyer Frankovi, 7. 2. 1944.

³⁶ Srov. W. BENZ et al., *Enzyklopädie des Nationalsozialismus*, s. 597.

³⁷ K problematice protektorátních středních škol v kontextu nacistické okupační politiky srov. zejm. Jiří DOLEŽAL, *Česká kultura za protektorátu: školství, písemnictví, kinematografie*, Praha 1996, s. 53–58, nepřesná zmínka o Kutné Hoře na s. 58, a dále František BOSÁK, *Česká škola v době nacistického útlaku*, in: Sborník PedF v Českých Budějovicích, I, 1969; Tomáš PASÁK, *Organizační a správní změny v českém školství v období nacistické okupace*, in: In memoriam Zdeňka Fialy – Z pomocných věd historických, Praha 1978, s. 215–257 či syntetické podání Detlef BRANDES, *Češi pod německým protektorátem. Okupační politika, kolaborace a odboj 1939–1945*, Praha 1999. Pro germanizační politiku srov. jen částečně použitelnou studii Petr NĚMEC, *Český národ a nacistická teorie germanizace prostoru*, Český časopis historický 88, 1990, s. 535–558, dále pro moravskou část protektorátu Josef BARTOŠ, *Projekty germanizace Moravy*, in: Josef Bartoš – Miloš Trapl, *Dějiny Moravy* (IV. díl – Svobodný stát a okupace), Vlastivěda moravská – Země a lid (nová řada), sv. 9, Brno 2004, s. 191–197. Z publikovaných vzpomínek lze uvést velmi jednostrannou publikaci pojednávající mj. také o studiu v NPEA Ploskovicе od Rüdiger BAUER, *Wie und warum wir so waren? Erinnerungen an damals Schicksalsjahre 1925–1945*, Gelnhausen 2009, s. 41–59.

Účelná je v této souvislosti upozornit na podrobnější studie vztahující se k polské materii, a to zejména na práce Jana HELLWIGA, *Pädagogik unter Okkupation – Schulwesen und Wissenschaft in Polen 1939 bis 1945*, in: Wolfgang Keim (Hg.), *Pädagogik und Pädagogik im Nationalsozialismus. Ein unerledigtes Problem der Erziehungswissenschaft*, Frankfurt/Main 1991, s. 179–189 nebo Hans-Christian HARTEN, *De-Kulturation und*

středěna především na přiblížení institucionálního rámce vzniku NPEA Čechy, konkrétně její části umístěné v Kutné Hoře. Ten může rovněž přispět nejen k doplnění poznatku o praktickém provádění germanizační politiky, nýbrž také upozornit na způsob prosazování nacistických zájmů v závěrečném období německé okupace českých zemí ve velmi specifické oblasti středního školství.³⁸

1. „NPEA Böhmen“ a „NPEA Mähren“ – plány a jejich modifikace: 1940–42

Ke zřízení vůbec první NPEA na území českých zemí došlo v areálu zámku Ploskovice u Litoměřic, do podzimu 1938 československém státním statku (původně habsburském dominiu) využívaném pro potřeby ministerstva zahraničních věcí.³⁹ Myšlenka na jeho zřízení měla původ v období těsně po německé okupaci českých pohraničních území a etablování sudetoněmeckých nacistických elit v rámci nově zřizované župy. Byl při tom sledován především propagandistický záměr, neboť měla být demonstrována sounáležitost nejmladší sudetoněmecké generace s nacistickým světonázorovým zakotvením a politickou a sociální organizací, respektive jejím prosazováním ve vzdělávacím a výchovném systému. Zároveň se tak (říšská) župa Sudety stala po Rakousku druhým z připojených území, v němž probíhalo rozšiřování sítě NPEA *de facto* podle stejného modelu.⁴⁰ Ačkoli v něm měla být výuka zahájena na počátku školního roku 1939, nebyly tou dobou ještě k dispozici všechny prostory a prvních 100 žáků (především ročník 1924) proto muselo být umístěno v jiných ústavech, zejména v rakouském Traiskirchenu, kde strávili téměř celý rok.⁴¹ Výstavbu ploskovického ústavu měli v první fázi na starost vychovatelé z ústavu v durynském Naumburgu zřízeného roku 1934; na podzim 1940 rovněž položili základy nového NPEA Lublinitz

Germanisierung. Die nationalsozialistische Rassen- und Erziehungspolitik in Polen 1939 bis 1945, Frankfurt/Main–New York 1996.

Českých zemí se alespoň nepřímo dotýká pravděpodobně neznámější filmové zpracování prostředí NPEA, totiž snímek „Napola – Elita pro vůdce“ (*Napola – Elite für den Führer*) vzniklý v režii Dennise Gansela a produkci *OLGA-Film München* roku 2004. Nutno ovšem upozornit, že jak exteriéry (Praha, Bouzov), tak líčení detailů každodenního života příliš neodpovídají historické situaci; jedná se o uměleckou licenci podřízenou dramatickému zpracování laskaví zápletky z pubertálního chlapčeského prostředí.

³⁸ Ucelený archivní fond k žádné NPEA v českých zemích se nedochoval; spisový materiál jednotlivých ústavů byl s největší pravděpodobností na konci války zničen. Z materiálů ústředních institucí nacistického státu lze využít zejm. fondy uložené ve Spolkovém archivu (*Bundesarchiv*) v Berlíně, konkrétně OPG (SS 0 80A – August Heißmeyer, SS O 125 – Calliebe Otto), R2 (Říšské ministerstvo financí), 12711, 121724, 12720, 27762; R 43II (Nové Říšské kancléřství, série školství), 956b, 956c; NS 19 (Osobní štáb RFSS), 1345, 2741; NS 5 (Německá pracovní fronta), VI/188 42, 188/43, 188/44; NS 12 (Hlavní úřad pro vychovatele/Říšská správa NS-Svazu učitelů, 1556; z fondů BA Koblenz se jedná o výstřižkovou sbírku ZSg. 119. Z archivních fondů uložených v českých archivech má klíčový význam dochovaná úřední korespondence uložená v NA Praha, AMV-NSM 110, konkrétně v kartonech č. 34, 41, 43, 44, 45, 46 a 61 (tyto složky obsahují i korespondenci vztahující se k období před zřízením NSM, tzn. léto 1943). Pro převod zámku Kačina a údajům k osazenstvu NPEA Kutná Hora jsou to fondy Státního okresního archivu (SOka) v Kutné Hoře, fondy OÚ (Okresní úřad), MÚ (Městský úřad), Gymnázium v Kutné Hoře; ke stavebním úpravám jsou klíčové podklady uložené na Stavebním úřadě (SÚ) Kutné Hory, k. 31–34 Ž. Doplnkové údaje pocházejí jak z fondů BA Berlin, tak Archivu bezpečnostních složek (ABS; dříve Archiv Ministerstva vnitra) Praha a NA Praha.

³⁹ Vývoj a význam ploskovického ústavu v rámci vzdělávacího a školského systému říšské župy Sudety není doposud bohužel zpracován a není zmiňován ani v syntetizujících pracích. Srov. Volker ZIMMERMANN, *Sudetští Němci v nacistickém státě. Politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety (1938–1945)*, Prostor 2001. K dispozici tak prozatím zůstávají již zmíněné jednostranné memoáry od Rüdiger BAUER, *Wie und warum wir so waren? Erinnerungen an damals Schicksalsjahre 1925–1945*, Gelnhausen 2009, s. 41–59.

⁴⁰ Srov. Wolfgang BENZ et al., *Enzyklopädie des Nationalsozialismus*, München 2001, s. 598.

⁴¹ R. BAUER, *Wie und warum*, s. 43, 51.

(Lubliniec) v okupovaném Polsku.⁴² To mimo jiné ukazuje na úzkou provázanost mezi vybranými ústavy, přičemž stav v českých zemích, tedy mezi říšskou župou Sudety a protektorátem, lze označit v mnoha ohledech za příčinný.

Obdobně jako v případě Ploskovic vzešel rovněž v protektorátu první návrh na zřízení nové NPEA již po několika měsících jeho existence z řad místních německých politických kruhů, konkrétně z Jihlavy (Iglau), a byl do Prahy příslušným místům tlumočen tamní služebnou *Sicherheitsdienstu* (SD). V květnu 1939 bylo navrženo zřízení zcela nového ústavu s přibližnou kapacitou 150 žáků, který by vedle lokálního významu (posilnění pozice německého obyvatelstva v tzv. jihlavském jazykovém ostrově) měl rovněž sloužit jako instituce zabezpečující přípravu a výchovu kádrů pro osidlovací politiku na budoucím německém Východě.⁴³ Jihlavští představitelé NSDAP zástupcům berlínské Inspekce NPEA proto navrhli několik možných objektů v Jihlavě i jejím okolí. Ačkoli se v samotném počátku uvažovalo o budově tehdejšího dívčího penzionátu ve Velkém Meziříčí, byl tento záměr ze strany Inspekce NPEA zamítnut právě kvůli velké vzdálenosti od Jihlavy, tedy nedostatečnému německému osídlení. Neúspěšně také skončilo vyjednávání ohledně komplexu někdejšího, teprve roku 1938 otevřeného zemského ústavu pro choromyslné v Jihlavě, který však mezitím zabrala pro své potřeby německá pořádková policie (*Ordnungspolizei*).⁴⁴ Již v květnu 1939 došlo k sepsání všech dalších potenciálně vhodných objektů, především zámeckých areálů, v okolí Jihlavy.⁴⁵ Na seznam se tak dostaly zámky v Brtnici (Pirnitz), Třešti (Triesch), Puklicích (Puklitz), Rantířově (Fussdorf) a Kněžicích (Kneschitz) a dále statky či velkostatky ve Štokách (Stecken), Henčově (Heinzendorf)⁴⁶ a budova bývalé sklárny Viktoria ve Smrčném (Simmersdorf).⁴⁷ Šéf Inspekce NPEA A. Heißmeyer, který v létě 1939 osobně navštívil Jihlavu, po komisionálním prohlédnutí všech objektů jednoznačně upřednostňoval zámek v Brtnici. Náklady na úpravu případně vybraného objektu byly v této době kalkulovány na 300 000–600 000 říšských marek (RM).⁴⁸ S ohledem na vypuknutí války však nebylo nic z letních plánů roku 1939 realizováno.⁴⁹ Nicméně eminentní zájem představitelů příslušných míst, zejména A. Heißmeyera v Berlíně a státního sekretáře a vyššího velitele SS a policie v protektorátu Karla H. Franka (1898–1946), zůstával zřejmý.

Z rámcových parametrů těchto plánů lze dovodit, že zřízení nové NPEA v protektorátu se od samého počátku spojovalo s nemalými finančními výdaji. Na rozdíl od vlastního Německa však byla pro zdejší situaci příznačná snaha Inspekce NPEA využít především protektorátních finančních zdrojů; přístup k nim měl podle Heißmeyerových představ zajistit K. H. Frank. V září 1940 se na něj proto obrátil s jasně formulovaným dotazem, zda bude možné obstarat z protektorátního rozpočtu částku ve výši 500 000 RM, kterou do budoucna

⁴² Ibid., s. 42.

⁴³ NA Praha, f. AMV-NSM 110, k. 45, sig. 110-4/512, oberlandrát Jihlava Úřadu říšského protektora (ÚŘP), 5. 9. 1940.

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Jednalo se o rozestavěnou stavbu venkovského sídla v anglickém stylu heleninského továrníka C. Löwa umístěnou v rozsáhlém lesoparku.

⁴⁷ NA Praha, f. AMV-NSM 110, k. 45, sig. 110-4/512, příloha Pamětní spis o předpokladech zřízení NAPOLY v jihlavském národnostním ostrovu, červen 1939.

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Vzhledem k pozdější výstavbě AHS v Jihlavě je zřejmé, že tyto plány ne zcela zapadly. Blíže srov. část 2 této studie.

kalkuloval pro zřízení nové školy.⁵⁰ Pro její provoz předpokládal další výdaje ve výši 200 000–300 000 RM, které měl pokrýt říšský rozpočet.⁵¹ Podle Heißmeyerovy představy měla být první částka nalezena v rámci povinného protektorátního tzv. matrikulačního poplatku odváděného každý rok Říši za „ochranu“ atd.⁵²

Roku 1940 byla na osobní podnět říšského vedoucího SS Heinricha Himmlera (1900–1945) přeměřována pozornost na schwarzenberský majetek, konkrétně zámek v Hluboké nad Vltavou (Frauenberg) zabavený jako nepřátelský roku 1940. K. H. Frank ho osobně navštívil a shledal vhodným, nicméně za předpokladu provedení nutných přestaveb; zároveň doporučil prohlídku rovněž ze strany A. Heißmeyera.⁵³ Toto hodnocení se však v Berlíně patrně nesešlo se souhlasem a Hluboká nad Vltavou se již v dalších plánech nevyskytuje.

Další jednání se rozeběhla počátkem roku 1941. Prvotním popudem byly úvahy ohledně využití nedokončené stavby kněžského semináře v Brně, kterou německé brněnské úřady považovaly za architektonicky i symbolicky nanejvýše exponované místo.⁵⁴ Navíc od března 1941 probíhala jednání s Říšskou pracovní službou (*Reichsarbeitsdienst*; RAD), Pracovní župou 38, jejíž protektorátní vedoucí (Commichau) měl na získání této budovy eminentní zájem.⁵⁵ Důležité je, že z tohoto období pocházejí první zmínky o tzv. NPEA Morava (*NPEA Mähren*), tedy v podstatě duální výstavbě NPEA pro obě dvě „zemské“ části protektorátu, které přetrvávalo až do konce německé okupace.

Ačkoli se počátkem roku 1941 mohlo zdát, že jako první dojde k otevření NPEA Morava, nezaháleli úředníci Inspekce NPEA a Úřadu říšského protektora (dále jen ÚŘP) ani v Čechách. Zde došlo do srpna 1941 k vybraní několika objektů, které byly během srpna 1941 komisionálně navštíveny. V květnu a červnu 1941 přišel s dalšími návrhy K. H. Frank, který za vhodné objekty označil mezitím zabavené lobkowiczské rodové sídlo v Roudnici nad Labem, zámek v pražské Tróji (Troja) a Konopiště (Konopist) u středočeského Benešova.⁵⁶ Následovaly středočeské zámky Karlova Koruna (Karlskrone) u Chlumce nad Cidlinou, Kačina (Katchin), respektive bývalé thun-hohensteinské novodvorské panství, a v neposlední řadě také někdejší jezuitská kolej v Kutné Hoře sloužící od roku 1773 jako špitál a kasárna vojenským účelům.⁵⁷

⁵⁰ NA Praha, f. AMV-NSM 110, k. 45, sig. 110-4/512, Heißmeyer Frankovi, 20. 9. 1940.

⁵¹ Ibid.

⁵² Ibid.

⁵³ Ibid., k. 44, sig. 110-4/495, Frank Himmlerovi, 18. 10. 1940.

⁵⁴ Výstavba moderní budovy gymnázia při kněžském semináři v Brně byla umožněna převodem pozemku na Žlutém kopci, který původně patřil augustiniánskému klášteru na Starém Brně; výuku měli zajišťovat jezuité. Po několika letech příprav byly architektonické plány roku 1937 vypracovány společně O. Poříškem a J. Chomutovským, k zahájení stavby nicméně došlo až v říjnu 1938, přičemž se předpokládalo dokončení do konce roku 1940. Hrubá stavba byla se zpožděním dokončena až v červnu 1941 a již 9. 7. 1941 bylo rozhodnuto o zastavení prací a zabavení staveniště. V únoru 1942 H. Himmler uvažoval buď o převedení na Inspekci NPEA, nebo o darování RFSS. Jen plánované investice dosahovaly astronomické výše 8,5 milionů RM. O dostavbě pro účely SS bylo rozhodnuto roku 1943, kdy sem byla umístěna tzv. Technická akademie SS a policie (*Technische Akademie der SS und Polizei*). Na podzim 1943 zde byl proto rovněž zřízen pobočný tábor vyhlazovacího tábora Osvětim-Březinka (Auschwitz-Birkenau). NA Praha, NSM, k. 45, sig. 110-4/512, zápis z jednání von Neuratha s Heißmeyerem, 25. 8. 1941; *ibid.*, Himmler Heydrichovi, 19. 2. 1942 a Spolkový archiv (Bundesarchiv; BA) Berlín, f. R2/121716 fol. 1.

⁵⁵ NA Praha, f. AMV-NSM 110, k. 45, sig. 110-4/512, Naudé (služebna ÚŘP Brno) Frankovi, 20. 3. 1941.

⁵⁶ Ibid., Frank Heißmeyerovi, 12. 5. 1941.

⁵⁷ Raně barokní dvoupatrová stavba postavená mezi lety 1667–1740, která patří k dominantám města, i když v podstatě nebyla nikdy dokončena. Jednání o založení skončila roku 1624 a následujícího roku byly přiděleny

První několikačlenná komise vyslaná ÚŘP navštívila nejdříve 10. června 1941 Roudnici nad Labem.⁵⁸ O měsíc později, 11. července 1941, ji navštívil zástupce Inspekce NPEA (stavební rada dr. Sowade), který ji považoval za vhodnou pro účely NPEA, což vzal ještě téhož dne na vědomí i K. H. Frank.⁵⁹ Vzhledem k mimořádnému významu lobkowiczských sbírek nacházejících se pod památkovou ochranou tak byl od začátku patrný střet mezi zájmy říšského protektora Konstantina von Neuratha (1873–1956), který upřednostňoval založení tzv. muzea (českého) baroka (*Barock-Museum*), a K. H. Franka, který usiloval o zřízení NPEA či AHS.⁶⁰ Zatímco pražská Trója byla 7. července 1941 shledána nevhodnou kvůli nedostatečné velikosti, Konopiště bylo o den později shledáno vhodným pro možné zřízení „poloviční“ NPEA.⁶¹ Z prostorových důvodů se jako nedostatečná jevila rovněž Karlova Koruna.⁶² K odstranění nesouladu ohledně Roudnice nad Labem plně nedošlo ani při Heißmeyerově návštěvě v Praze 25. července 1941, jejíž hlavní náplň představovalo jednání s říšským protektorem. Ten sice vyjádřil podporu obecnému plánu na zřízení NPEA v protektorátu a poněkud překvapivě mimo své kompetence rovněž přislíbil bezplatný převod rozestavěné budovy kněžského semináře v Brně a uhrazení dostavby z protektorátních zdrojů (!), nicméně ohledně definitivního přidělení objektu pro plánovanou NPEA Čechy pouze souhlasil s nezahájením novostavby a nechal otevřeny dvě možnosti – zámecké areály v Roudnici nad Labem a Chlumec⁶³ u Třeboně.⁶⁴ Druhá varianta byla nicméně 25. srpna 1941 shledána nevhodnou.⁶⁵

Po Heißmeyerově návštěvě se o Roudnici nad Labem začalo uvažovat pouze coby o pobočce NPEA Sudety, tzn. Ploskovic. Jako hlavní pretendent NPEA Čechy vystoupilo na konci léta 1941 do popředí Konopiště. Zároveň ale A. Heißmeyer osobně projevoval velký zájem jak o Kačínu, respektive bývalé thun-hohensteinské novodvorské panství, tak i jezuitskou kolej v Kutné Hoře a naléhal na zajištění možnosti převedení obou objektů a přílehlých areálů či pozemků na Inspekci NPEA.⁶⁶ Zdá se tedy, že v úvahách z pozdního léta 1941 figurovala Kačina i Kutná Hora jako potenciálně plnohodnotný ústav či ústavy v rámci NPEA Čechy, a sice až po zřízení prvotního ústavu na Konopišti.⁶⁷

císařem Ferdinandem II. konfiskované pozemky mezi chrámem sv. Barbory a Hrádkem, a to včetně chrámu sv. Barbory. Byla vybudována s ne příliš charakteristickou orientací v bezprostřední blízkosti chrámu sv. Barbory na zčásti uměle navržené rampě, přičemž předešlé stavby byly zlikvidovány. Na její stavbě se podílel i známý architekt Kilián I. Dientzenhofer. Po zrušení řádu proběhla roku 1773 adaptace pro vojenské účely. Další klasicistní úpravy byly provedeny v letech 1843–1844 a 1856–1858. Srov. Pavel VLČEK, *Jezuitská kolej v Kutné Hoře*, in: Kutná Hora v době baroka. Antiqua Cuthna I, 2005, s. 214–220.

⁵⁸ NA Praha, f. AMV-NSM 110, k. 45, sig. 110-4/512, dr. von Both (zpráva skupiny výuka a osvěty ÚŘP) von Burgsdorffovi, 23. 6. 1941; *ibid.*, zpráva obsahující Popis zámku Roudnice n. L., 31. 7. 1941.

⁵⁹ *Ibid.*, telegram dr. Sowadeho ÚŘP, 11. 7. 1941.

⁶⁰ *Ibid.*, přípis skupiny výživa a zemědělství ÚŘP Frankovi, 5. 8. 1941; *ibid.*, dr. von Both (zpráva skupiny výuka a osvěty ÚŘP) von Burgsdorffovi, 23. 6. 1941; *ibid.*, von Burgsdorff Frankovi, 30. 8. 1941.

⁶¹ *Ibid.*, zpráva o úřední cestě dr. Sowadeho, 21. 8. 1941.

⁶² *Ibid.*

⁶³ NA Praha, f. AMV-NSM 110, k. 45, sig. 110-4/512, záznam jednání mezi von Neurathem a Heißmeyerem, 25. 8. 1941. U zámku uvedeného jako Chlumec u Třeboně se jednalo o záměnu s Karlovou Korunou u Chlumce nad Cidlinou.

⁶⁴ *Ibid.*; zároveň se jednalo o zřízení DH v zámku na Zelené Hoře u Nepomuku, k němuž mělo dojít po vyklizení zde umístěné spojovací a radistické školy SD.

⁶⁵ *Ibid.*, Heißmeyer Frankovi, 25. 8. 1941.

⁶⁶ *Ibid.*, Heißmeyer Heydrichovi, 31. 10. 1941.

⁶⁷ *Ibid.*, ÚŘP Frankovi, 11. 11. 1941.

Po mocenské změně, která v Praze nastala 27. září 1941 převzetím úřadu říšského protektora šéfem Hlavního říšského bezpečnostního úřadu (RSHA) Reinhardem Heydrichem (1904–1942), se A. Heißmeyer neotálel připomenout a již 9. října 1941 se na něj obrátil osobním dopisem. Shrnuj své jednání s Heydrichovým předchůdcem v úřadě, podtrhl trvající zájem Inspekce NPEA o Brno (oproti požadavkům RAD) a připomenul rovněž aktuální stav ohledně Roudnice nad Labem a Konopiště.⁶⁸ Na konci téhož měsíce pak mimo jiné vyzdvihl význam Kačiny, která podle něj měla sloužit jako „*středobod nového ústavu*“.⁶⁹ Odklon od Konopiště byl zřejmě způsoben také tím, že počátkem října 1941 se se svým plánem na zřízení říšského výchovného tábora pro lesnickou správu přihlásil úřad říšského lesmistra.⁷⁰ I přesto však R. Heydrich očividně považoval zřízení NPEA za prioritu.⁷¹ Záhy tak A. Heißmeyer v protektorátu dosáhl, alespoň na papíře, svého maxima, neboť počátkem listopadu 1941 mu Heydrichův šéfadjutant sdělil, že na základě Heydrichova rozhodnutí může v Čechách počítat celkem s třemi objekty: Roudnicí nad Labem, Kačinou i jezuitskou kolejí v Kutné Hoře.⁷²

Příznačné přitom je, že R. Heydrich jako klíčový exponent SS sledoval nejen své zájmy,⁷³ nýbrž i zájmy H. Himmlera. Ten na něj počátkem února 1942 apeloval, aby byly na území protektorátu ještě v témže roce otevřeny dva NPEA, přičemž do budoucna nevyklučoval existenci tří ústavů pro celkem 750 žáků a perspektivně rovněž zřízení jednoho dívčího ústavu.⁷⁴ V souvislosti s formulováním germanizačních strategií v této době jistě není bez významu, že H. Himmler připouštěl zpřístupnění NPEA i pro vybrané české žáky („*rasově dobře způsobilé chlapce pocházející z čistě českých rodin*“), a to až ve výši osazenstva tří ústavů, tzn. 750 žáků.⁷⁵ Tento plán znamenal současně „handl“ s protektorátní vládou, která by za ně musela krýt všechny výdaje, a to i když by protektorátní čeští žáci NPEA mohli být umístěni pouze v ústavech na území Říše a naopak do NPEA na území protektorátu by byli umisťováni žáci z Říše, a to včetně sudetských území.⁷⁶ Znovu aktualizován a konkretizován byl tento plán na podzim 1944, kdy se předpokládal výběr tzv. přijímací třídy (*Aufnahmezug*) složené pouze z chlapců českého či česko-německého původu; k odeslání do vybraného NPEA v Německu mělo dojít nejspozději k 1. září 1945.⁷⁷

V případě protektorátu došlo alespoň k částečnému vyhovění Himmlerovu přání, neboť oficiálně 31. května 1942 byl otevřen nový NPEA v Roudnici nad Labem, i když pouze jako pobočka ploskovického ústavu, tedy nikoli samostatný NPEA Čechy.⁷⁸ To se ostatně dojednalo již na poradě mezi úředníky ÚŘP na jedné a A. Heißmeyerem a jeho podřízeným *SS-Obersturmbannführerem* Jachtem na druhé straně, která se konala 10. února 1942

⁶⁸ Ibid., Heißmeyer Heydrichovi, 9. 10. 1941.

⁶⁹ Ibid., Heißmeyer Heydrichovi, 31. 10. 1941.

⁷⁰ Ibid., Úřad říšského lesmistra (*Reichsforstamt*) Heydrichovi, 10. 10. 1941.

⁷¹ Ibid., Heißmeyer Heydrichovi, 9. 10. 1941 (Heydrichova zelená rukopisná poznámka).

⁷² Ibid., Ploetz Frankovi, 11. 11. 1941.

⁷³ Srov. Heydrichovy aktivity v dalších „vzdělávacích“ projektech spadajících pod SS a nově umisťovaných do protektorátu, jako např. Říšské školy bezpečnostní policie a SD (*Reichsschule der SIPO und des SD*) v Praze-Bubenči a Říšské školy pro tělesná cvičení (*Reichsschule für Leibesübungen der SS*) v Praze-Vinohradech.

⁷⁴ NA Praha, f. AMV-NSM 110, k. 45, 110-4/512, Himmler Heydrichovi, 19. 2. 1942.

⁷⁵ Ibid., Heißmeyer Frankovi, 20. 6. 1942.

⁷⁶ Ibid., Himmler Heydrichovi, 19. 2. 1942.

⁷⁷ ABS Praha, 144-1-11, r. 26, Heißmeyer Brandtovi, 21. 9. 1944 a Brandt Heißmeyerovi, 13. 10. 1944.

⁷⁸ Srov. *Eröffnung der Nationalpolitischen Erziehungsanstalt „Böhmen“*, Der Neue Tag 22. 4. 1944, s. 2.

v Berlíně, když K. H. Frank mezitím přikázal ihned přidělit gestapem zabavený lobkowiczský zámek v Roudnici nad Labem právě pro potřeby Inspekce NPEA.⁷⁹ Předpokládalo se, že náklady na zřízení roudnického ústavu převezme buď REM, nebo protektorátní vláda, která se ovšem od celého projektu již předem distancovala.⁸⁰

I když v červnu 1942 přibyl do užšího výběru ještě zámek na Dobříši (Doberisch), který se později stal rezidencí zastupujícího říšského protektora a velitele pořádkové policie Kurta Daluegeho (1897–1946) a posledního říšského protektora dr. Wilhelma Fricka (1877–1946),⁸¹ a i když ve hře zůstávalo i Konopiště,⁸² stávala se hlavním favoritem pro NPEA Čechy Kutná Hora. Kačina totiž byla v listopadu 1941 *de facto* přislíbena Hitlerjugend,⁸³ do jehož vlastnictví mohla být převedena po odkoupení v nucené dražbě uskutečněné v červenci 1942.⁸⁴

V samotné Kutné Hoře během následujícího roku krystalizovalo nové řešení, neboť na přímý Frankův nátlak došlo v březnu 1943 k uprázdnění budovy zdejšího reálného gymnázia.⁸⁵

⁷⁹ NA Praha, f. AMV-NSM 110, k. 45, 110-4/512, Heißmeyer Frankovi, 31. 10. 1941; *ibid.*, Frank Heißmeyerovi, 7. 11. 1941.

⁸⁰ BA Berlin, f. R2/121724 fol. 1. Po zabavení roudnického zámku jako tzv. nepřátelského majetku na něj byla uvalena nucená správa, jejíž výkon spadal pod VIII. sekci protektorátního ministerstva zemědělství nacházející se pod kontrolou SS. Podle *Narižení o zacházení s nepřátelským majetkem* z 15. června 1940 (RGBl 1940, Teil I, s. 191) bylo zacházeno vedle majetků dr. Maxe Lobkowicze rovněž s majetky Josefa, Jeronýma a Wai-karda Colloredo-Mansfeld.

⁸¹ BA Berlin, f. NS19/788, Lammers Himmlerovi, 6. 9. 1943.

⁸² NA Praha, f. AMV-NSM 110, k. 45, sig. 110-4/512, Heißmeyer Frankovi, 20. 6. 1942. Od listopadu 1941 probíhaly přípravy pro zřízení tzv. cvičiště zbraní SS Benešov (*SS-Truppenübungsplatz Beneschau*), respektive od roku 1943 tzv. cvičiště zbraní SS Čechy (*SS-Truppenübungsplatz Böhmen*) a na Konopišti sídlil od roku 1943 jeho hlavní štáb. Srov. Stanislav Kokoška, *Cvičiště zbraní SS Böhmen 1942–1945*, Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 27, 1986, s. 271–298, Týž, *Konopištské zámecké sbírky v letech 1939–1945*, Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 29, 1988, s. 235–247.

⁸³ NA Praha, f. AMV-NSM 110, k. 45, sig. 110-4/512, Gies Pltoetzovi, 18. 11. 1941.

⁸⁴ Bývalé panství Nové Dvory včetně zámku Kačina bylo za cenu 7 100 000 protektorátních korun (K) odkoupeno roku 1942 pro potřeby Hitlerjugend, konkrétně tzv. venkovské služby (*Landdienst*; HJ-Ld). Ta měla na starost školení mládeže ve věku 14–18 let pro řízení zemědělské výroby v budoucích obsazených východních územích (*HJ-Landdienst – Einsatz im Osten*). V Německu byla založena již roku 1934 a její účastníci absolvovali během čtyř let zemědělské kurzy, zčásti přímo na tzv. výukových dvorech (*Landdienstlehrhöfe*); takový byl zřízen i v Nových Dvorech. Když daný účastník dosáhl 18 let, obdržel osvědčení tzv. mládežnického zemědělce (*Juniorlandwirt*). Odhaduje se, že jen do roku 1939 HJ-Ld prošlo na 12 000 chlapců a 14 000 dívek a do roku 1943 měla zhruba 40 000 příslušníků. Nucená soudní dražba se konala 18. 7. 1942 v budově Okresního soudu v Kutné Hoře a *HJ-Ld – Einsatz im Osten* zastupoval později známý HJ-Hauptbannführer Siegfried Zogelmann (nar. 1913). Jednalo se o nucenou dražbu; „prodej“ byl definitivně potvrzen 19. 9. 1942. Celá operace přitom byla očividně připravována již na přelomu let 1941/42, neboť touto dobou již S. Zogelmann sondoval u pražského antikvariátu André možný prodej vzácné zámecké knihovny čítající na 44 000 svazků. Srov. Státní okresní archiv (dále jen SOKA) Kutná Hora, f. OÚ KH, k. 79, záznam o soudní dražbě, 18. 7. 1942; *ibid.*, f. Pamětní kniha obce Sv. Mikuláše, s. 134; NA Praha, f. AMV-NSM 110, k. 101, sig. 110-12/78.

⁸⁵ Základy nové budovy reálného gymnázia v Kutné Hoře byly položeny roku 1898. Výuka sedmileté vyšší realky byla slavnostně zahájena pro 403 žáků 19. září 1900. Budova byla projektována na parcele proti západnímu průčelí chrámu sv. Barbory ve čtvrti Žižkov, od níž ji odděluje Tábořská ul.; budova má č. p. 98. Jedná se o dvoupatrovou budovu se zvýšeným přízemím ve tvaru písmene E, v jejíž prostřední části jsou nad sebou umístěny tělocvična a tzv. aula. Od školního roku 1934/35 se jednalo o čs. státní reálné gymnázium s povinnou výukou francouzského jazyka, přičemž počet studentů se ve 30. letech 20. století pohyboval kolem 300 studentů; ve školním roce 1938/39 bylo přeměněno na osmileté reálné gymnázium. Na podzim byla budova zabrána pro potřeby německého vojska a vrácena ve značně nezpůsobilém stavu během prázdnin 1941; výuka českých žáků mezitím musela probíhat v Kutné Hoře v náhradních prostorech. Srov. Alois STRNAD, *Padesát roků vyšších reálných škol v Kutné Hoře 1858–1908*, Kutná Hora 1908, s. 13–14 a Alice ŠÍMŮNKOVÁ, *Kutnohorská realka a gymnázium*, Krásné město 1, 2003, s. 3–5, zejm. s. 4.

Jiné prameny uvádějí jako datum vyklizení 28. únor 1943.⁸⁶ Když o ni neprojevil zájem wehrmacht, který ji měl již předtím od 6. listopadu 1939 do 28. srpna 1941 zabranou pro své účely, uvažovalo se o jejím využití pro potřeby buď německého učitelského vzdělávacího ústavu, nebo DHS. V každém případě ale nepřicházelo v úvahu její vrácení protektorátní správě, což K. H. Frank v dopisu A. Heiβmeyerovi okomentoval takto: „*Budova reálné školy v Kutné Hoře, kterou jsem nechal... vyklidit a vzít Čechům, stojí od této doby prázdná... Jak si jistě dokážete představit, je takový stav z politických důvodů nežádoucí. Vrácení školy Čechům samozřejmě nepřichází v úvahu.*“⁸⁷ Tím se naskytla vhodná budova v bezprostřední blízkosti jezuitské koleje považované i nadále za vlastní základnu nového ústavu, která se nakonec stala provizorně definitivním řešením.

2. „NPEA Čechy“ v Kutné Hoře: 1943–45

Kutná Hora byla v období německé okupace maloměstem bez většího strategického významu, administrativně spadajícím pod kolínský (respektive pražský) úřad vrchního zemského rady (Oberlandrat); v Kolíně se nacházela rovněž nejbližší německá vojenská posádka a služebna gestapa. Z protektorátních institucí, které zde byly umístěny, lze zmínit především 5. prapor Vládního vojska, který příslušel pod Oblastní inspektorát I – Praha a byl umístěn v jezuitské koleji. Roku 1943 patřila Kutná Hora k českým městům, v nichž byla *de facto* decimována místní židovská komunita.⁸⁸ Ačkoli se jednalo o středisko politického okresu, který se rozkládal především jihovýchodním směrem v lesnatých oblastech směrem k řece Sázavě, bylo samotné město v německých plánech chápáno spolu s Kolínem a Poděbrady jako součást germanizačního mikroprostoru středního Polabí.⁸⁹ Jelikož se jednalo o v podstatě úplně české území, byly nacistické záměry zdůvodňovány zjednodušující historizující argumentací. Podle ní se v případě Kutné Hory jednalo o (pra)staré německé město či sídelní oblast (*Siedlungsgebiet*), které bylo v 19. století úplně čechizováno.⁹⁰ NPEA měl představovat jeden z prostředků „zpětné“ germanizace prováděné především administrativními zásahy a vytvářející základnu, která by v budoucnu mohla být podle potřeb a možností rozšiřována. Tento prospektivní a časově neohraničený moment s příznačně cynickým eufemismem označil A. Heiβmeyer již v říjnu 1942 v dopisu R. Heydrichovi za „*krásný politický úkol*“ plánovaného NPEA.⁹¹

⁸⁶ SOkA Kutná Hora, f. Gymnázium K. Hora, k. 60, Kronika 1939–45. Srov. *Výroční zpráva státního reálného gymnázia v Kutné Hoře 1946–1947*, Kutná Hora 1947.

⁸⁷ NA Praha, f. AMV-NSM 110, k. 46, sig. 110-4/527, Frank Heiβmeyerovi, 16. 8. 1943.

⁸⁸ Srov. Marek LAUERMANN, *Židé v Kutné Hoře*, Kutná Hora 2006, s. 61–62 a Helena ŠTROBLOVÁ – Blanka ALTOVÁ (edd.), *Kutná Hora*, Praha 2000, s. 240–250.

⁸⁹ Zatímco Kolín byl chápán zejména jako strategické průmyslové centrum mikroregionu, Poděbrady byly obdobně jako Kutná Hora využity především pro školské, respektive rekreační účely. Cíleně zde byla umístěna tzv. Říšská škola Horní Labe (*Reichsschule Oberelbe*) DAF, později přeměněná v centrum tzv. venkovského umísťování (německých) dětí (*Kinderlandesverschickung*; KLV).

⁹⁰ Srov. Paul Th. HOFFMANN, *Der Strom der deutschen Mitte*, in: Böhmen und Mähren 1942, s. 291–298, či Frank MARANN, *Wo die Elbe sich nach Norden wendet*, in: Berliner Zeitung, 7. 5. 1939, s. 10, zde je mj. obsažena alegoricky zhuťněná dobová německá argumentace: „*Nejen v Praze, nýbrž také zde v Kutné Hoře, která byla kdysi ve svých dějinách druhým hlavním městem Čech, mluví ostatně jako všude v této zemi kameny (architektonické památky – pozn. aut.) německy – i tam, kde lidé mluví česky.*“

⁹¹ NA Praha, f. AMV-NSM 110, k. 110, k. 46, sig. 110-4/527, Heiβmeyer Heydrichovi, 31. 10. 1942.

Ještě v témže měsíci, v němž došlo k nucenému vyklizení reálného gymnázia, navštívila jeho budovu komise v čele s vedoucím roudnického NPEA *SS-Hauptsturmführerem* Herbertem Kaebnickem.⁹² Aniž by bylo definitivně zajištěno financování celého projektu, bylo stanoveno, že ústav bude oficiálně otevřen 1. září 1943 a na kutnohorský Okresní úřad byl vznesen požadavek po zajištění ubytování pro vychovatele.⁹³ Již 15. března 1943 se konstatovalo, že „*pozemek bude bezúplatně převeden Německé říši*“ a začátek výuky v novém ústavu byl stanoven na 1. září 1943, kdy mělo dojít k ukončení všech adaptačních prací.⁹⁴

Rodící se NPEA Čechy se stal oficiálně říšskou záležitostí, z čehož mj. vyplývalo, že musel mít přidělenou svou kapitolu v říšském rozpočtu. Již 15. března 1943 proto A. Heißmeyer požádal říšského ministra a šéfa říšské kanceláře (*Reichskanzlei*) dr. Hanse H. Lammerse (1879–1962) o předložení celé záležitosti Říšskému ministerstvu financí (*Reichsfinanzministerium*; RMdF). To vyjádřilo 1. dubna 1943 mimo jiné pochybnosti, zda se jedná o úkol v souladu s Hitlerovým výnosem z 13. ledna 1943 o totálním vedení války, a konečné rozhodnutí proto delegovalo na takzvaný trojvýbor (*Dreierauschuß*).⁹⁵ Během tří měsíců nicméně bylo rozhodnuto ve prospěch nového ústavu (jednotlivý plán XIX, kap. 43 říšského rozpočtu).⁹⁶ I když bylo vzhledem k prodlení zřejmé, že se původně navrhovaný termín otevření (1. září 1943) již nestihne, operoval zpětně vyhotovený rozpočet schválený 26. listopadu 1943 stále s tímž datem; platit měl do 31. března 1944.⁹⁷

Na základě rozpisu jednotlivých položek je možné si udělat představu, jak měl nový ústav za ideálních podmínek vypadat. Celkem ho mělo navštěvovat sto žáků, jejichž výchova příslušela šesti vychovatelům, dále zde jako vychovatelé měli působit rovněž jeden vrchní studijní rada jako takzvaný vůdce setniny, další jako vedoucí třídy, dva studijní radové jako vychovatelé, dva další jako vedoucí tříd, jeden jako vedoucí branného sportu a dva studijní asesoři jako vychovatelé.⁹⁸ Z úřednického personálu se dále počítalo s jednou hospodářskou vedoucí, jednou pečovatalkou (*Heimmutter*), dvěma úředníky a s jedním asistentem, jedním ústavním lékařem, jednou účetní, dvěma sekretářkami, sedmi řemeslníky,

⁹² Herbert Kaebnick se narodil 19. března 1907 v Berlíně v rodině středoškolského učitele. V Berlíně roku 1926 také maturoval a poté pokračoval ve studiu biologie, geologie a chemie na univerzitách v Berlíně a Marburgu. Po absolutoriu nastoupil na podzim 1933 jako vychovatel v NPEA Potsdam, patřil tedy mezi její zakládající kádry. Následujícího roku složil asesorské zkoušky a roku 1936 byl jmenován studijním radou. Od roku 1933 byl členem NSDAP (čl. č. 4631 509) a SS (čl. č. 184 968). Po obsazení Rakouska byl vyslán do Vídně, aby pomáhal vybudovat tamní nové ústavy NPEA (Wien-Theresianum a Wien-Breitensee; oba dva byly otevřeny 15. 3. 1939). Od 1. září 1939 byl nasazen coby příslušník wehrmachtu v Polsku a roku 1940 se účastnil válečné kampaně na Západě proti Holandsku a Belgii; byl vyznamenán Železným křížem II. tř. Z vojenské služby byl uvolněn 1. října 1940 v hodnosti poručíka pěchoty. Na podzim 1941 byl přeložen jako zástupce velitele NPEA Sudyty v Ploskovicích, kde byl ještě téhož roku pověřen vybudováním pobočky v Roudnici nad Labem. S jejím otevřením byl 1. července 1942 jmenován vrchním studijním radou. Roku 1943 byl pověřen přípravou NPEA Čechy v Kutné Hoře, respektive začleněním roudnického ústavu do nového svazku. Jeho poválečné osudy nejsou známy. Srov. BA Berlin, f. býv. BDC, RS L5237 – Kaebnick H., nar. 19. 3. 1907, vlastní životopis, 1942.

⁹³ NA Praha, f. AMV-NSM 110, k. 46, sig. 110-4/527, Kaebnick Frankovi, 15. 4. 1943.

⁹⁴ BA Berlin, f. R2/12720 fol. 1, Inspekce NPEA (Sowade) RMdF, 15. 3. 1943.

⁹⁵ Tento výbor byl oficiálně utvořen v lednu 1943 a vedle H. H. Lammerse ho tvořili ještě říšský ministr a vedoucí hlavní kanceláře NSDAP Martin Bormann (1900–1945) a šéf vrchního velení wehrmachtu polní maršál Wilhelm Keitel (1882–1946). Hlavním úkolem byla příprava a koordinace opatření k vedení totální války; úzce spolupracoval také s říšským ministrem propagandy Josephem Goebbelsem (1897–1945).

⁹⁶ NA Praha, f. AMV-NSM 110, k. 46, sig. 110-4/527, Heißmeyer Frankovi, 19. 8. 1943. Podklady pro rozhodnutí trojvýboru jsou uloženy v BA Berlin, f. R43II/956c.

⁹⁷ BA Berlin, f. R2/12720 fol. 1, RMdF REM a Inspekci NPEA, 19. 10. 1943.

⁹⁸ Ibid.

dvěma řidiči, osmi dalšími dělníky, jedním nočním hlídačem a devíti uklízečkami.⁹⁹ Největší hmotné výdaje byly plánovány na pořízení a údržbu uniforem (9000 RM), za otop (7000 RM), osvětlení (2500 RM), sportovní a vyučovací pomůcky (1500 RM), lékařská ošetření (1400 RM) a pořízení přístrojů a dalších předmětů (900 RM); kapesné pro žáky činilo celkem 21 000 RM.¹⁰⁰

V této době bylo zřejmé, že areál jezuitské koleje zatím nebude Vládním vojskem vykližen. Veškerá pozornost se proto i přes další snahy v tomto směru soustředila na budovu reálného gymnázia, v níž se uvažovalo o umístění dvou až tří tříd, tedy maximálně 90–100 žáků.¹⁰¹ Aby se jednalo o takzvaně plnohodnotný ústav (*Vollanstalt*), musely by být z Roudnice nad Labem do Kutné Hory převedeny čtyři třídy, což nebylo možné z prostorových důvodů. V říjnu 1943 byla rovněž zvažována možnost, zda by Roudnice nad Labem neměla fungovat samostatně (v protektorátu by tak působily dva NPEA); tato myšlenka ale byla zavržena.¹⁰²

Budova někdejšího reálného gymnázia byla pro NPEA převzata v létě 1943,¹⁰³ a to přímo H. Kaebnickem, respektive Odd. III NSM v Praze.¹⁰⁴ Stavební úpravy zadával a proplácel Zemský úřad v Praze na základě rozhodnutí z 1. dubna 1943 pražské firmě E. Králíček, projektantsky se podílel ing. R. Šolc; celkem měly stát 786 314 K.¹⁰⁵ Jiné zdroje naopak uvádějí za roky 1943 a 1944 částku 504 000 K, přičemž se ze strany NSM v červnu 1944, tedy již po otevření ústavu, požadovalo navýšení o téměř jeden milion K.¹⁰⁶ Stavební úpravy nicméně nebyly k 1. září 1943 dokončeny a vzhledem k posunu oficiálního data zahájení provozu ústavu se v nich pokračovalo i po tomto datu.¹⁰⁷

Dochované plány stavebních úprav, vedené oficiálně pro zřízení DH, zachycují úpravy provedené v prvním a druhém patře budovy; pokud jde o aulu, byla označována jako tzv. slavnostní sál (*Festsaal*). Vedle přepažení místností spočívaly především ve vybudování toalet po stranách budovy, rozvedení telefonního vedení a vybavení kuchyně.¹⁰⁸ Kromě toho byly z čelní fasády odstraněny reliéfy významných osobností a českých národních buditelů.¹⁰⁹ Práce přitom pokračovaly až do nového termínu otevření, který byl v březnu

⁹⁹ Ibid.

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ Ibid., přípis REM RMdF, 6. 10. 1943.

¹⁰² Ibid.

¹⁰³ SOKA Kutná Hora, f. Gymnázium v Kutné Hoře, k. 60, i. č. 477, přesídlení a předání učebních pomůcek, 1943.

¹⁰⁴ NA Praha, f. AMV-NSM 110, k. 46, sig. 110-44/527, Odd. III NSM tajemníkovi K. H. Franka (Gies), 15. 2. 1944.

¹⁰⁵ Stavební úřad (SÚ) Kutná Hora, k. 31–34 Ž, č. p. 98, přípis ZÚ Praha MÚ Kutná Hora, 8. 4. 1943.

¹⁰⁶ NA Praha, f. AMV-NSM 110, k. 46, sig. 110-4/527, Zplnomocněnec pro stavební hospodářství – záznam, 12. 7. 1944; ibid., Heißmeyer Frankovi, 7. 2. 1944.

¹⁰⁷ SÚ Kutná Hora, k. 31–34 Ž, č. p. 98, žádost o povolení drobných stavebních úprav v budově č. p. 98, 15. 9. 1943.

¹⁰⁸ V prvním patře (z pohledu budovy) se uprostřed nacházela společná místnost a čítárna, napravo místnost pro úředníky, dále správní kancelář, konferenční místnost, pracovní vedoucího ústavu (rohová místnost), dále v pravém traktu pět místností, koupelna a kuchyně, vedle kuchyně dvě komory a WC, nalevo od společné místností a čítárny místnosti pro vychovatele, rohová místnost byla tzv. místností setniny (*Hunderschaftsraum*), dále v levém traktu učebna pro 1. třídu, učebna pro druhou třídu, kreslárna, kabinet, odkládací prostor a WC. V druhém patře (z pohledu budovy) se uprostřed nacházely šatny, napravo tři místnosti pro vychovatele, další šatny (rohová místnost), v pravém traktu tři pracovní pro žáky a dvě místnosti pro vychovatele a WC, nalevo od šaten dvě místnosti pro vychovatele, první ubytovací místnost s lůžky pro 16 osob (rohová místnost) a další dvě ubytovací místnosti s lůžky pro 18 a 13 osob (celkem tedy 54 osob) a dále odkládací místnost a WC. Srov. SÚ Kutná Hora, k. 31–34 Ž, č. p. 98, plány stavebních úprav, 1943.

¹⁰⁹ Na svá místa byly navraceny až v 90. letech 20. století.

1943 stanoven na 21. dubna 1944. Budova se nacházela trvale pod dohledem NSM a měla být kompletně vybavena novým nábytkem. Při poslední kontrole před otevřením, která proběhla 23. února 1944, H. Kaebernick a berlínští zástupci Inspekce NPEA nedoporučili výměnu podlah a naopak doporučili omezit instalatérské práce na minimum a uvolnění dalších 35 000 K, „*aby pan státní ministr získal při otevření... dobrý dojem*“.¹¹⁰ Zřejmě poslední úpravy pak byly provedeny v březnu 1944, kdy měl být v prostorách budovy zřízen samostatný protiletectký kryt (*Luftschutzraum*).¹¹¹ V průběhu roku rovněž došlo k zajištění pronájmů pro vedení a vychovatele nového ústavu v České a Tylově ulici v Kutné Hoře.¹¹²

Slavnostní otevření nového ústavu bylo přenecháno K. H. Frankovi. Ten 25. března 1944 rozhodl, že proběhne s jistým zpožděním u příležitosti výročí Hitlerových narozenin 21. dubna 1944; datum slavnostního zahájení činnosti kutnohorského ústavu mělo být současně datem oficiálního založení NPEA Čechy, respektive definitivním sloučením s ústavem v Roudnici nad Labem.¹¹³ Přitom si K. H. Frank nechal vypracovat kulturním oddělením NSM (A. Zankl) přehled možných variant vztahujících se k „německým“ dějinám města. Poněkud pikantně tak může v dané souvislosti působit připomenutí data fundace pozemků jezuitskému řádu v Kutné Hoře (18. duben 1633), zahájení stavby chrámu sv. Barbory (27. červenec 1388) či úmrtí barokního malíře Petra Brandla (24. září 1735), které bylo nakonec shledáno sice nejvhodnějším, ale zároveň příliš časově vzdáleným.¹¹⁴ Kromě toho H. Kaebernick navrhoval výročí atentátu na R. Heydricha (27. květen 1942) či výročí námořní bitvy u Skagerraku v první světové válce (31. květen 1916), u jehož příležitosti byla roku 1942 otevřena pobočka NPEA v Roudnici nad Labem.¹¹⁵ Otevření pak proběhlo v aule a před budovou za přítomnosti K. H. Franka, A. Heißmeyera, zástupce wehrmachtu v protektorátu generálporučíka Rudolfa Touissanta (1891–1968), velitele branné oblasti Čechy a Morava generála tankových vojsk Ferdinanda Schaala (1889–1962) či velitele oblasti zbraní SS Čechy a Morava *SS-Brigadeführera* a generálmajora zbraní SS hraběte Carla F. von Pücklera-Burghause (1886–1945).¹¹⁶ K. H. Frank ke shromážděným přednesl proslov, v němž mimo jiné žákům¹¹⁷ pravděpodobně nikoli překvapivě sdělil, že „... *znají jen jednu víru, víru v neporazitelnou sílu našeho národa a naší říše, a znají jen jednu poslušnost, a sice následovat vůdce našeho národa a naší říše. Nietzscheho myšlenka, že dobrá škola je tvrdou školou, v níž člověka učí především jedno, totiž poslouchat a přikazovat, se v těchto ústavech (NPEA – pozn. aut.) uskutečňuje*“.¹¹⁸ Dále apeloval, aby škola zahájila své germanizační působení, k čemuž jí měla dopomoci i Frankova osobní záštita.¹¹⁹ Po proslovu následovala přehlídka žáků a prohlídka budovy. Prvním a posledním velitelem NPEA Čechy se stal H. Kaebernick, kterého v Kutné Hoře zastupoval studijní rada Hanshermann Preußmann (nar. 1909) působící předtím v NPEA

¹¹⁰ NA Praha, f. AMV-NSM 110, k. 46, sig. 110-44/527, Zplnomocněnec pro stavební hospodářství NSM, 5. 4. 1944.

¹¹¹ *Ibid.*, žádost, 20. 3. 1944.

¹¹² BA Berlin, f. R2/12720 fol. 1, RMdF REM a Inspekci NPEA, 19. 10. 1943.

¹¹³ NA Praha, f. AMV-NSM 110, k. 46, sig. 110-4/527, Heißmeyer Frankovi, 7. 2. 1944; *ibid.*, Heißmeyer Frankovi, 21. 3. 1944; *ibid.*, Frank Heißmeyerovi, 25. 3. 1944; *ibid.*, k. 61, sig. 110-6/19, Kaebernick Frankovi, 2. 2. 1944.

¹¹⁴ *Ibid.*, k. 46, sig. 110-44/527, zpráva Zankla Frankovi, 8. 3. 1944; *ibid.*, Frank Heißmeyerovi, 14. 3. 1944.

¹¹⁵ *Ibid.*, Kaebernick Frankovi, 14. 2. 1944.

¹¹⁶ *Eröffnung der Nationalpolitischen Erziehungsanstalt „Böhmen“*, in: *Der Neue Tag*, 22. 4. 1944, s. 2.

¹¹⁷ Při slavnostním otevření pravděpodobně nebyli přítomni vlastní budoucí žáci ústavu, neboť ti sem byli převezeni až 26. dubna 1944 z Ploskovic, respektive počátkem září 1944 z Roudnice nad Labem.

¹¹⁸ *Ibid.*

¹¹⁹ *Ibid.*

Stuhm (dnes Sztum v Polsku); v Kutné Hoře působil od 20. dubna 1944 do 30. dubna 1945.¹²⁰ Připomeňme ještě, že na otevření nového ústavu v Kutné Hoře navázalo i otevření AHS v Jihlavě 26. dubna 1944.¹²¹

Již během stavebních úprav se změnilo zadání v tom smyslu, že budova byla upravována na pouze pro potřeby dvou tříd, tedy zhruba 60 žáků.¹²² V létě 1943 se předpokládalo, že H. Kaebnick bude pověřen výběrem žáků pro Kutnou Horu z již stávajících žáků NPEA Ploskovic, přičemž se uvažovalo o dvou až třech třídách.¹²³ Současně ale A. Heißmeyer také navrhoval, aby byli vybráni úplně noví adepti z území protektorátu, kteří měli být soustředěni v Roudnici nad Labem a po dokončení stavebních prací převedeni do Kutné Hory.¹²⁴ Nakonec se zdá, že do Kutné Hory byla přeložena pouze jedna třída, a to první část spolu se třemi vychovateli 26. dubna 1944 z Ploskovic a druhá v první polovině září 1944 z Roudnice nad Labem.¹²⁵ Jednalo se o chlapce ve věku 15 až 16 let. Z celkového počtu doložených jednatřiceti žáků pocházelo 67 % z říšské župy Sudety a 33 % z Německa; ani jeden nebyl z protektorátu.¹²⁶ Přesun byl proveden vlakem.¹²⁷ Rovněž se plánovalo, že výhledově bude nový ústav sloužit zejména pro výchovu potomků příslušníků zbraní SS, kteří byli umístěni v protektorátu, neboť v červenci 1944 K. H. Frank mezi nimi plánoval velký nábor (*Großwerbung*).¹²⁸ Navíc v této době osobně zaštilil i kurzy pro vychovatele NPEA, které přijímal v Praze.¹²⁹

Ke každodennosti lze vzhledem k nedostatku pramenů uvést jen několik strohých údajů. Vzhledem k tomu, že se jednalo o *de facto* uzavřenou komunitu, existovalo pouze minimum kontaktů s místním obyvatelstvem. Navíc hrál důležitou roli jazykový aspekt. Jeden ze žáků kutnohorského NPEA to popisuje následovně: „*Žáci i učitelé se zdržovali převážně v budově školy. Pro to nebyly ale žádné předpisy. To vyřešil již samotný jazykový problém. Nikdo neuměl česky.*“¹³⁰ Vycházky tedy nebyly zakázány, někteří navštívili například muzeum stříbra či podnikali výlety po okolí. Sportovní a branný výcvik probíhal v závislosti na počasí zpravidla mimo budovu, v zimě 1944 lze předpokládat i lyžařský výcvik například v Krkonoších, kam byly na Modrodolskou boudu (Blaugrundbaude) jednotlivé třídy z Roudnice nad Labem posílány již v předchozím období.¹³¹ Jak bylo uvedeno, vychovatelé přišli buď spolu se žáky z Ploskovic a Roudnice nad Labem, nebo sem byli v některých případech přeloženi ze západopruského NPEA Stuhm.¹³² Jistým zpestřením byla návštěva

¹²⁰ SOKA Kutná Hora, f. Policejní přihlášky města Kutné Hory, k. 344(22), P–R, karta Preußmann H., 1944.

¹²¹ Jednalo se o novostavbu umístěnou na návrší Velkého Heulosu, která byla projektována F. G. Winterem v germánsko-romantizujícím stylu.

¹²² NA Praha, f. AMV-NSM 110, k. 46, sig. 110-44/527, Odd. III NSM Giesovi, 15. 2. 1944.

¹²³ *Ibid.*, Heißmeyer Frankovi, 19. 8. 1943.

¹²⁴ *Ibid.*

¹²⁵ SOKA Kutná Hora, f. Policejní přihlášky města Kutné Hory, 1944; Písemné sdělení bývalého žáka NPEA v Kutné Hoře E. H. autorovi hovoří o dvou třídách, 16. a 17. 4. 2010. V Roudnici nad Labem se touto dobou nacházely třídy 3, 4, 5, 7.

¹²⁶ Data získaná na základě vyhodnocení jednotlivých přihlašovacích karet uložených v SOKA Kutná Hora, f. Policejní přihlášky města Kutné Hory, 1944.

¹²⁷ Písemné sdělení bývalého žáka NPEA v Kutné Hoře E. H. autorovi, 16. a 17. 4. 2010.

¹²⁸ NA Praha, f. AMV-NSM 110, k. 61, sig. 110-6/19, Frank Heißmeyerovi, 11. 7. 1944.

¹²⁹ *Ibid.*, Heißmeyer Frankovi, 2. 8. 1944.

¹³⁰ Písemné sdělení bývalého žáka NPEA v Kutné Hoře E. H. autorovi, 20. 4. 2010.

¹³¹ *Ibid.*, Kaebnick Frankovi, 2. 2. 1944.

¹³² Zdejší NPEA patřil k nejstarším, byl otevřen 1. 10. 1934. Šlo s největší pravděpodobností o přeložení mezi ústavy, nikoliv o evakuaci; Stuhm byl obsazen Rudou armádou až 25. 1. 1945. K překládání vychovatelů do Ploskovic srov. ABS Praha, S-480-4.

dívce z DH, kterou nechal A. Heißmeyer v září 1944 umístit v prostorách někdejšího Voršilského kláštera a která spadala rovněž pod H. Kaebnicka.¹³³

Jednání o rozšíření nového ústavu o areál jezuitské koleje neustávala ani těsně před a po jeho otevření. Vše přitom záviselo na tom, zda se pro Vládní vojsko podaří nalézt vhodný náhradní objekt. Pražský úřad vrchního zemského rady nabízel v březnu 1943 jako první prostory Strahovského kláštera v Praze nebo další v Pardubicích.¹³⁴ Následně k nim přibýly budovy salesiánského kláštera v Praze-Kobylisích, bývalé vysoké školy báňské v Příbrami,¹³⁵ premonstrátský klášter v Želivi; zároveň byla vyloučena možnost společného fungování NPEA s Vládním vojskem.¹³⁶ Stanovisko ale mezitím změnil zplnomocněnc wehrmachtu R. Touissant, který v září 1944 odmítl přenechat jezuitskou kolej po odchodu Vládního vojska NPEA.¹³⁷ Nebyl tak nikdy realizován plán H. Kaebnicka, podle něhož se měla jezuitská kolej stát do budoucna internátní a bývalé gymnázium výukovou budovou.¹³⁸ Když nakonec muselo Vládní vojsko v červnu 1944 areál jezuitské koleje vyklidit, byl využit primárně pro potřeby opravy tanků a obrněných vozidel wehrmachtu. Došlo tak *de facto* k rozdělení mezi tři instituce, a to wehrmacht, který obsadil hlavní budovu, protektorátní Kuratorium pro výchovu mládeže, kterému byla pronajata krytá jízďárna, a NPEA, kterému připadly požární dílny, venkovní jezdecká dráha, garáže, stáje, kovárna, boudy, skleník, zahrada atd.; zároveň měli žáci NPEA zajištěn vstup takzvanou severní bránou, to znamená blíže od budovy školy. V říjnu 1944 pak byla učiněna dohoda se zbraněmi SS, konkrétně hlavní jezdeckou školou SS z Mnichova (*Hauptreiterschule der Waffen SS*), která byla přeložena do Žehušic (Sehusitz), že její koně budou ustájeni právě v areálu jezuitské koleje a žáci NPEA je budou moci využívat k jezdeckému výcviku.¹³⁹

V posledním půlroce své existence se NPEA v Kutné Hoře měla s největší pravděpodobností stát místem, kde měla být soustředěna plánovaná tzv. přijímací třída vybraných žáků českého a česko-německého původu z protektorátu pro studium na NPEA v Německu. Na základě vzájemné dohody mezi Inspekcí NPEA a Pobočkou Čechy a Morava RuSHA v Praze měli příslušníci Rasového úřadu vybrat podle svých záznamů chlapce od třetího ročníku druhého stupně základních škol výše, ty soustředit na půl až jeden rok ve zmiňované přijímací třídě přičleněné pod německým vychovatelem k NPEA či DH v protektorátu, přezkoušet a následně odeslat do NPEA na území Německa, kde měli být odtrženi od svého

¹³³ Jednalo se o dívčí internát z ostrova Hermannswerder u Postupimi, který byl založen díky dědictví Hermannova a Clary Hoffbauerových a otevřen roku 1904. Roku 1942 byl začleněn do svazku DH a roku 1944 těžce poškozen při spojeneckých náletech. V současnosti je tam umístěno Evangelické gymnázium. Srov. NA Praha, f. AMV-NSM 110, k. 45, sig. 110-4/521, Frank Fischerovi, 18. 2. 1944; *ibid.*, zpráva o přidělení Voršilského kláštera pro účely DH, Fischer Heißmeyerovi, 18. 4. 1944; *ibid.*, zpráva Kaebnicka, 18. 9. 1944.

¹³⁴ *Ibid.*

¹³⁵ Proti Příbrami se vyslovil poslední velitel bezpečnostní policie v protektorátu dr. Erwin Weinmann (nar. 1907). Důvodem mohlo být umístění tzv. výzkumného ústavu firmy Waffenuion spadající částečně pod plzeňskou Škodovku.

¹³⁶ NA Praha, f. AMV-NSM 110, k. 43, sig. 110-4/488, Odd. III NSM Touissantovi, 18. 3. 1944; *ibid.*, Vrchní zemský rada Kolín Giesovi, 27. 2. 1943; *ibid.*, Odd. III NSM Giesovi, 5. 9. 1944.

¹³⁷ *Ibid.*, Vrchní zemský rada Kolín Giesovi, 27. 2. 1943.

¹³⁸ *Ibid.*, Kaebnick Frankovi, 5. 6. 1944.

¹³⁹ *Ibid.*, k. 46, sig. 110-4/527, velitel zbraní SS Čechy a Morava NSM, 23. 10. 1944 a 28. 10. 1944. Velitelem této školy byl generál zbraní SS a SS-Obergruppenführer Hermann Fegelein (1906–1945), Himmlerův chráněnc a od roku 1944 manžel náruživé Gretl Braunové (1915–1987), sestry Hitlerovy milenky Evy Braunové.

rodinného zázemí.¹⁴⁰ Jak již bylo uvedeno, přijímací třída měla být sestavena nejpozději k 1. září 1945.¹⁴¹

Ke konci NPEA v Kutné Hoře lze opět uvést pouze několik útržkovitých údajů. I přes dílčí vyzbrojování, které probíhalo vlastně již od listopadu 1943 lehkými pěchotními zbraněmi, se nenaplnily plány, aby se ústav stal v okamžiku ohrožení (tzv. *A-Fall*) důležitým bodem odporu.¹⁴² Žáci byli již od ledna 1945 posíláni buď k Říšské pracovní službě (*Reichsarbeitsdienst*; RAD), či začleňováni do tvořícího se Volkssturmu. Zbylí žáci pak dostali krátce po Velikonocích 1945 příkaz přesunout se do Ploskovic, odkud byli následně propuštěni domů.¹⁴³

Budovu kutnohorského reálného gymnázia převzal wehrmacht, který ji opustil v dosti dezolátním stavu krátce před příchodem Rudé armády; 11. května 1945 byla zabrána pro účely sovětské kontrašpionáže NKVD.¹⁴⁴ Ta ji uvolnila v červenci 1945, kdy přešla pod správu nově ustanoveného Městského národního výboru v Kutné Hoře. Vše, co zbylo po roční existenci NPEA Čechy v Kutné Hoře, se vešlo do tělocvičny.¹⁴⁵

MICHAL ŠIMŮNEK

Die „NPEA Böhmen“ in Kuttenberg 1943–1945 – letzte „Führerschule“ der national-sozialistischen Diktatur

ZUSAMMENFASSUNG

Bisher war allein die Tatsache bekannt, dass sich während der Zeit der deutschen Besatzung der böhmischen Länder die Aktivitäten der Inspektion NPEA/Dienststelle August Heißmeyer auch auf das Reichsgau Sudetenland und Protektorat Böhmen und Mähren erstreckten. Von 1938 bis 1945 entstanden in Böhmen und Mähren – unter Einschluss des Reichsgaus Sudetenland – insgesamt drei Nationalpolitische Erziehungsanstalten: 1. Im Jahr 1939 die NPEA Sudetenland im ehemaligen Habsburger Schloß Ploschkowitz (Ploskovice) bei Leitmeritz (Litoměřice) in Nordböhmen. 2. Von 1942 bis 1944/45 eine Zweigstelle der NPEA Sudetenland im Lobkowitzter Familienschloss Raudnitz an der Elbe (Roudnice nad Labem) in Mittelböhmen und 3. Seit 1944 die NPEA Böhmen im Gebäude des tschechischen Realgymnasiums in Kuttenberg (Kutná Hora) ebenfalls in Mittelböhmen. Mit dieser neu errichteten NPEA Böhmen wurde die Zweigstelle Raudnitz a. E. vereinigt. Zudem existierten seit dem Sommer 1941 Planungen, eine NPEA Mähren im Neubau des bischöflichen Gymnasiums in Brünn (Brno) einzurichten. Diese konnten jedoch nicht realisiert werden.

Im ersten Teil des Aufsatzes werden detailliert die Bemühungen bzw. Pläne der Inspektion der NPEA mit Heißmeyer an der Spitze beschrieben, in enger Zusammenarbeit mit den Besatzungsdienststellen im Protektorat die vorgesehenen Objekte in Nationalpolitische Erziehungsanstalten umzuwandeln. Im Sommer 1939 engagierten sich zunächst lokale Repräsentanten der NSDAP. So wollte die NSDAP in Iglau (Jihlava) eine NPEA im Schloss Pirnitz (Brtnice) ansiedeln. Nach Kriegsausbruch wurde dieser Plan jedoch verworfen. Heißmeyer favorisierte statt dessen das Schloss der Fürstenfamilie Schwarzenberg in Frauenberg (Hluboká nad Vltavou) in Südböhmen.

¹⁴⁰ ABS Praha, 144-1-11, r. 26, záznam o jednání mezi zástupci Inspekce NPEA (Drews) a RuSHA (Hesch) v Praze, 1944.

¹⁴¹ *Ibid.*

¹⁴² NA Praha, f. AMV-NSM 110, k. 45, sig. 110-4/513, velitel zbraní SS Čechy a Morava Frankovi, 6. 7. 1944; *ibid.*, Kaebnick Frankovi, 17. 4. 1944; NPEA Roudnice nad Labem velitelé pořádkové policie, 12. 7. 1944.

¹⁴³ Písemné sdělení bývalého žáka NPEA v Kutné Hoře E. H. autorovi, 17. 4. 2010.

¹⁴⁴ ŠOKA Kutná Hora, f. Gymnázium K. Hora, k. 60, Kronika 1939–45.

¹⁴⁵ SÚ Kutná Hora, k. 31–34 Ž, č. p. 98, zpráva o stavu budovy při předání zástupcům MNV Kutná Hora, 21. 7. 1945.

Im Jahr 1941 änderte sich die Planungen erneut. Nun war die Errichtung von NPEA in Brünn und Raudnitz a. E. vorgesehen. Außerdem standen Schlösser wie Prag-Troja (Praha-Trója), Karlskrone (Karlova Koruna) bei Chlumetz (Chlumetz nad Cidlinou), Konopist (Konopiště), Katchin (Kačina) und Doberisch (Dobříš) sowie das ehemalige Jesuitenkolleg in Kuttenberg (Kutná Hora) zur Debatte. Alle möglichen Standorte befanden sich in Mittelböhmen. Gleichzeitig wurden auch die Bedingungen für die Errichtung einer neuen NPEA festgelegt. In einigen Fällen schlug die Inspektion der NPEA vor, dass die Protektoratsregierung die Kosten tragen soll. Von Bedeutung ist in diesem Zusammenhang Himmlers Vorschlag vom Februar 1942 bis zu 750 tschechische Studenten, d. h. die Belegung dreier NPEA-„Vollanstalten“, für Einrichtungen im Altreich zu mustern.

Im Gegensatz zu den großangelegten Plänen zeigt die am 21. April 1944 in Kuttenberg feierlich eröffnete NPEA Böhmen, die im zweiten Teil des Aufsatzes behandelt wird, alle Zeichen der Improvisation. Sie wurde zwar mit der Zweigstelle in Raudnitz a. E. vereinigt, hatte aber während ihrer Existenz nicht mehr als zwei Klassen (Züge). Die Absicht, der neuen NPEA ein riesiges Areal des ehemaligen Jesuitenkollegs zuzuschlagen, scheiterte an der Entscheidung des Wehrmachtsbevollmächtigten im Protektorat. Trotz aller Einschränkungen zeigt der Fall der NPEA Böhmen charakteristische Strategien und Prioritäten der deutschen Besatzungspolitik in der letzten Phase des Zweiten Weltkrieges auf.

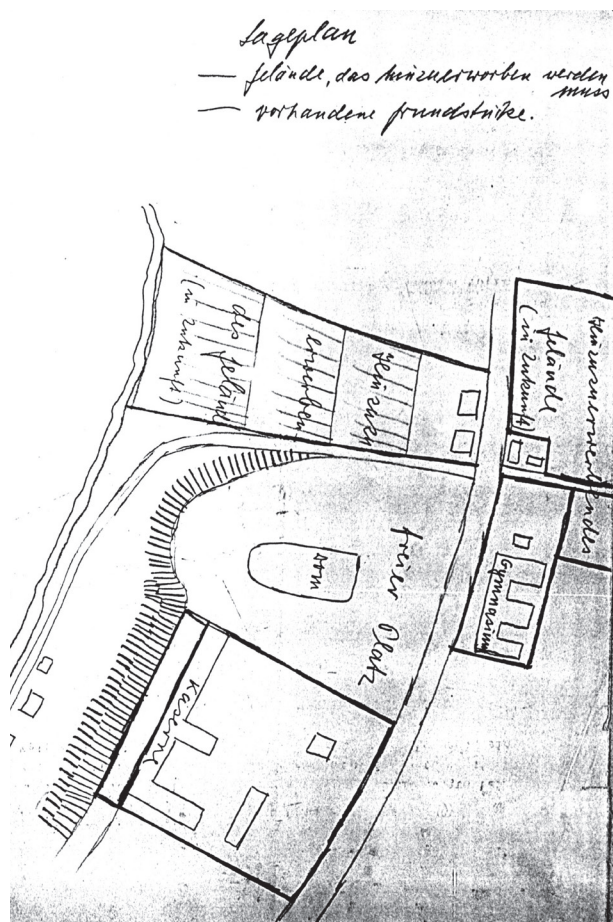
Deutsche Übersetzung Michal Šimůnek

Obr. 1: Roudnice n. L. – žáci NPEA pochodující ve formaci – novinový výstřižek – AAV Praha, ca. 1943

Obr. 2: Kutná Hora, snímek RG a JK – soukr. sbírka, 1938

Obr. 3: Rukopisný plánek situace v okolí NPEA – BA Berlin, 1943

Obr. 4: A. Heißmeyer – BA Berlin, 40. léta 20. století

Obr. 5: H. Kaebnick – BA Berlin, 40. léta 20. století